

Ráduly János

Félperces történetek (V.)

Nem engedem

Nyár közepe van, épp hidegfrontok vonulnak át a térségen, már egymás sarkát tapodják.

Sínylódnek a kerti növények, a gyümölcsfák, az emberek.

— Te voltál-e beteg? — kérdi Gyöngyi a barátnőjétől.

— Egy-két napig gyengélkedtem, rázott a hideg, de helyre pattantam. És te?

— Jaj, én most is olyan beteg vagyok, alig állok a lábamon. Fáj minden porcikám, esetenként szédülök, megcsappant a munkakedvem. Várom az estét, forró lábvizet veszek, aztán ágyba parancsolom magam. Nem engedem, hogy a halál megelőzze az életemet. Versenyfutásban az életnek kell győznie.

Gránátrepesz apám homlokán

Az én apám a második világháborúban — mondta Simonfi Sándor — magyar honvédként megsebesült a keleti fronton. Gránátrepeszt hozott haza a homlokán. Beékelődött a csontba, nem lehetett kioperálni, végzetes lett volna. Mindenkinek mutogatta:

— Né, ezt a repeszt az ütközetben kaptam, hordom, amíg élek.

Nem fájtatta a homlokát, csak ha nyomkodta, simogatta. Halálát végül is gyomorfekély okozta: valamit megevett, a fekély kilyukadt, megoperálták. Aztán meghalt. Úgy, hogy a fronton szerzett gránátrepesz itt „nyugszik” a kibédi temetőben.

A világ fordulása

Erzsébet napja van, felköszöntöttem a 84 éves Mátyus Erzsi nénit. A kaput nyitva találtam, bal felől van a lakás fő bejárata: két műanyag lábtörlő az ajtónak támasztva, másfél méteres töviság a kilincshez kötve, mellette régi, használt kötény. Erzsi néni hátul lakik, a házhoz toldott szoba-konyhában.

— Láta a tanár úr — mondja —, a fő bejárati ajtó zárva, oda jelek vannak téve. Nem szabad senkinek az ajtót megkilincselnie.

— De töviságot is láttam.

— Rózsafa-tövis van a kilincshez erősítve. A rossz szándékú embert — ha betörni akar — a tövis megsúrja, megvérzik a keze, a vér nyoma ott marad az ágon, a kilincsen. Ez a rendőrségnek fontos. A kötényt én szoktam a kezemre csavarni, ha bejárok a szobába. Olyan ma a világ fordulása, hogy az ember legyen óvatos.

Jaj a lábnak

Béla bácsi közel fél órát várakozott az üzletben. Végül rá került a sor.
— Mit parancsol? — kérdezte a kis barna elárusító.
— Kóverta (levélboríték) kellene.
— Nincs.
— Akkor kérek egy doboz rajzszeget.
— Rajzszeg sincsen.
Béla bácsi felkacag.
— No, vártam idáig, álltam egyik lábamról a másikra, tiszta hiába. Hamarabb is megkérdezhettem volna, van-e ez, van az? Jól mondja a közmondás: „Ahol nincs ész, jaj a lábnak!”

Sem ma, sem holnap

Megyek az utcán, jön velem szemben Gábor bácsi. Messziről kérdezi:
— Maga mért nem köszön nekem?
— Jó ember — mondom —, érijünk egymáshoz közel, legyen igazi találkozásunk. Akkor szokás köszönni.
Gábor bácsi föl sem figyelt a szavaimra, darálta tovább a magáét:
— Nekem Franciaországban mindenki köszön, ott megbecsülik az embert, tanulhatna a franciáktól...
— Gábor bácsi, hallgasson rám: én egy köszönésért nem fogok elmenni Franciaországba! Sem ma, sem holnap.

Hol nem fáj?

Gyuri bácsi, a jó beszédes földműves, rosszul lett, kórházba került.
— Hol fáj? — kérdezte az orvos.
— Ó, doktor úr, kezdjük azzal, hogy nagyon buta a kérdés. Mert az én testemben szétszóródott a sok fájdalom. Bennem most rengeteg fájdalom lakik. Fájdalom-hálózat vagyok.
Az orvos közbeszólt:
— Mondja, no, hogyan kellett volna kérdezni?
— Hát a legokosabb az lett volna, tanult embertől ezt vártam volna: „Gyuri bácsi, hol nem fáj?”

Össze is szidtam

— Jaj, tanár úr — mondja Ferencné —, a férjem nem tudta megmondani magának, mikor született a nagyobbik leányunk. Tiszta szégyen! Össze is szidtam emiatt. Hát hogy képes arra, hogy saját gyermekének a születési évét elfelejtse!

— Hadd el — mondom —, már én is feledékeny vagyok.
 — Igen, a tanár úr idősebb, mint mi. Képzelve el, az unokám már első osztályos, nagyon jól halad a tanulásban. Most a vonalakat tanulják. Ha düledeznek valamelyik függőleges vonal, azt mondja:
 — Né, ez olyan, mint Feri tata!

Nem kérünk a hosszú életből

Beszélték, hogy az egyik férfi majdnem százötven évét élt. Halála előtt fölkeresték valami fiatalok, vallatták:

— Mi a titka a hosszú életnek? Hogyan táplálkozik?
 Az öreg — minden tudását latba vetve — így válaszolt:
 — Mindenből lehet fogyasztani, de csak úgy né, adagolva: keveset az ételből, keveset az italból, még a fehérnépből is.
 Hát ugye, milyenek a mai fiatalok! Nevették az öreget, viháncoltak, nézték egymást kétkedően. Egyikük megjegyezte:
 — Ó, nem kérünk a hosszú életből!

A bor megdicséri saját magát

Péterfi Samu borát dicsérem:
 — Ízletes, finom, ennek valami titka van. Nem kibédi földön termett.
 — Nem kibédi — válaszolja —, dolgoztam az építőtelepen, mégpedig Zágorban. Ez a Zágor a Küküllő mente alsó felén van, ott az emberek — kint a mezőn, a szabad ég alatt — nemes szőlővel dolgoznak. A mi eresz alatt való szőlőnk egészen más.
 — Más bizony — erősítem meg a véleményét. Ő még megtoldja:
 — Az őseink a nemes borról ezt tartották: ne te dicsérd a jó bort, a bor megdicséri saját magát.

Világváltozás

Édesanyám végül is — 1952 nyarán — pénzt adott az útra. Elutaztam Marosvásárhelyre, hogy beiratkozzam a mai Bolyai líceum nyolcadik osztályába. Megtudtam: három osztály indul, felvételi vizsga nem lesz, pár nap múlva kiteszik a végleges eredményt.

Egy hét múlva ott ögyelegtem a líceum folyosóján. A hirdetőtáblát hosszú névsor „uralta.” R kezdőbetűs lévén, a magam nevét középtől lefelé kerestem. Nem találtam rá. Elkeseredtem. Könny tolult a szemembe.

— Gratulálok a felvételeddhez — szólt rám valaki. Faluvégi Jóska volt.
 — Te — mondtam bánatosan —, engem kihagytak a névsorból.
 — Ide nézz, pajtás — förmedt rám Jóska —, az otthonról hozott általános alapján a negyediknek jutottál be. Ott a neved fent az elsők között.

No, a bánat hullámhosszáról hirtelen át kellett állnom az öröm hullámhosszára. Ez a folyamat: világváltozás.

Több levél nem jött

Ábel összeveszett menyasszony-jelöltjével, a lány gyorsan elutazott. Három hét múlva levelet írt.

— Bocsáss meg, fiú, hibáztam. Meglehet, már akkor hibáztam, amikor megismerkedtünk. Meglehet, hogy most hibáztam, amikor eljöttem. Gondolkozz te is a törtéteken.

Ábel nem válaszolt. A lány két hónap múlva ismét írt.

— Én mindent megbocsátottam, de hibáidat nem hallgathatom el. Íme: (külön lapon oldalnyi hibajegyzék).

Ábel ennyit mondott:

— Lám, a hölgyemény már számon kér, felelősségre von. Talán igaza van. Talán... De most sem válaszolok. Bevárom a harmadik „megkeresést.” Akkor tökéletesen kifejtem álláspontomat.

Több levél soha nem jött az Ábel címére.

Förtelmes!

Dorottya néni, az öregasszony, várakozik a Polgármesteri Hivatal folyosóján. Rákérdeznek:

— Kit tetszik keresni?

— Én, nagysága lelkem, magukat keresem. Jöttem panasztételre, hallgassanak meg engem is.

Az úgy „kifejtése” az irodahelyiségben történik.

— Nem tojnak a tyúkok, megfigyeltem, amióta ezek a csíkhúzó repülőgépek megsokasodtak, alig van tojás. Mi a teendő?

— Hát mi tehetetlenek vagyunk a dologban — válaszol a „nagysága.”

Dorottya néni elszomorodik.

— Milyen világ ez! A csíkhúzó repülőgépeket ki kell tiltani innen, ne tegyék tönkre a falusi gazdaságokat. Most a tyúkok bolondultak el, holnap a disznók, a juhok, aztán a marhák. Förtelmes! Írni kell be a minisztériumba, csináljanak rendet!

— Jó, Dorottya néni, írni fogunk, ezért maga ne búsuljon — válaszolt a „nagysága”, és illedelmesen az öregasszonyt kikísérte a járdáig.

Elveszett az autóbusz ablaka

A Vácmány kanyargós útjai után Ákosfalván robog velünk az autóbusz. Itt vette észre a gépkocsivezető, hogy hiányzik a jármű egyik hátsó ablaka. Akadt két-három utas, aki „látta”, vagy inkább „hallotta”, hogy Marosvásárhely végén az ablak az útszéli árokba zuhant.

— Ablak nélkül tovább nem mehetünk — mondta a sofőr —, vissza kell fordulnom az ablakért.

Az utasok fele leszállt a kocsiról, a másik fele makacsul ragaszkodott ülőhelyéhez: fáradt ingázó munkások, kisgyermek, édesanyák.

Az ablakot nem sikerült előkeríteni. A sofőr három személyazonossági igazolványt követelt, szerinte az utasokat terheli a felelősség az elhullatott ablakért. Senki sem állt kötélnek.

Két óra tizenöt perc telt el, amíg megérkeztek a rendőrök. A gépkocsivezetőnek vissza kellett ülnie a volán mellé, tovább kellett szállítania az utasokat.

Könyvespolc van-e?

A tágas, korszerű bútorüzlet ajtaján fejkendős, hatvan év körüli asszony lépett be. A fiatal elárúsítónő előzékenyen megkérdezte:

— Parancsol-e valamit?

— Igen, egész szobabútort, öt-hatezer lejest.

— Van itt miben válogatni, néni.

— Ez jó volna — áll meg az asszony az egyik berendezés előtt —, de mondja, kérem, adnak-e vele könyvespolcot?

— Minek a könyvespolc a néninek?

— Tudja, az én unokám már annyi könyvet összevásárolt, hogy nincs hová tenni. Ügyes gyermek, a legelső tanuló az iskolában. Én is úgy megszerettem a könyveket, minden este olvasok.

— Tessék visszajönni egy hét múlva, akkor könyvespolcot is adunk — mondta az elárúsítónő.

A kis kosárnyi szőlő

A szomszédunkban lakó Jusztina néni — apró, töpörödött asszony — átjött édesanyámhoz.

— Gizike, Jani fiad vakáción van, s elvállalhatná, hogy iskolakezdetig a szőlősünk nappali pásztora legyen. Éjjelre a férjem felváltaná. Megfizetném becsületesen.

Másnap munkába is álltam, a második hónap végén meg is történt a szüret. Jusztina néni — késő este — kis kosárnyi szőlővel átjött hozzánk.

— Itt a fiad fizetsége — mondta édesanyámnak.

— Hát a többi hol van? A két hónapi fizetség. Az egyezség szerinti.

Jusztina néni arról kezdett beszélni, szegénység van, az ökröket nem lehet eladni, pénzforrás nincs.

Édesanyám megmarkolta a kis kosárnyi szőlőt, s kidobta az udvarra, ki a sötét éjszakába.

— Ez nem fizetség, Jusztina! — mondta.

Én gyertyát gyújtottam, hogy Jusztina néni találja meg a kosarát.

Érdemes-e?

— Képzeld el kománé, a falu végén levő kerthelyiségünkől valaki levágta a káposztáinkat, csak négy hitvány fejet hagyott meg. Felháborodott a családunk. Jelentettük hivatalos helyen, azt kérdezték:

— Vajon, ki vitte el?

— Hát érdemes-e foglalkozni a kinti kerthelyiséggel? Érdemes-e?

— Az semmi, kománé, ezt hallgasd meg: édesanyámnál a csűrben kaptak helyet a levágott káposzták, ott volt a tavalyi bontatlan paszuly is ládába rakva. Mindent elvittek. Az üres ládákat pompásan összerakták, még arra is volt idejük, hogy a hulladékot összeseperjék. De nem baj, Isten szeme mindent lát: majd bizonyosan kitudódik valami.

Egyszerre két Napot láttam

Kiskocsiban ültem, elhagytuk Korondot, már a Kalonda-hegyen kapaszkodtunk fölfelé. Előttünk két kocsí haladt. Adott pillanatban az első lassulni kezdett, s fokozatosan az út bal felőli részére sodródott. Vele szemben — tisztos távolságra — több kocsí jött: a gépkocsivezetők észrevették a szabálytalanságot, de az összekoccanást nem lehetett elkerülni.

— Jaj, mi történt, tiszteletes úr? Mért sodródott balra? — kérdezte az előttünk való kocsí sofőrje.

— Nem tudom, egyszerre két Napot láttam magam előtt. Ennyi volt.

Riadóztatták a rendőrséget. Mi tovább mentünk, ezt megkövetelték a hátunk mögötti kocsik túlkölései.

A kántor-asszony

— Legények voltunk — kezdi Samu —, felöltöztünk farsangosoknak, mert február volt, Kibéden akkor van a „fársángjárás.” Haton bementünk a kántor lakására, szép fiatal felesége volt a kántornak. Ahogy minket megpillantott, megijedt. Elő volt készítve a liter pálinka, kitette hamar az asztalra, s elfutott.

— Hát kóstoljuk meg az italt, ha már adták — mondta valamelyikünk. Szépen megittuk a liter pálinkát. Meg sem ártott, ugye, hatfelé osztódott. A kántor-asszonytól nem tudtunk elbúcsúzni. Nem jött elő.

Melegítő kályhám

Az erdészeti szakiskolát Görgényszentimrén végeztem — sorolta Péterfi Lajos —, bentlakó tanuló voltam. Ugyanitt volt — az épület másik szárnyában — a kilencedik osztályos Lacika. Tán Udvarhelyről került oda. Náluk központi fűtés volt, mi fával tüzeltünk.

Nagy tél jött, megfagyott a világ. Lacikáéknál a központi fűtés felmondta a szolgálatot, elromlottak a melegítők. Lacika fázott. Átjött hozzám, odabújt a hátamhoz, mondta:

— Melegítő kályhám vagy.

Na, ebből a Lacikából — végül is — művész ember lett. Csontfaragással foglalkozik. Rég nem találkoztunk.

A hal ezüst-szépsége

Horgász barátom, Laci meséli, hogy egyik alkalommal a kisfiát is elvitte magával a vízre.

— Szerencsém volt — mondja —, csakhamar nagy hal akadt a horogra. Úgy jöttem, úgy dolgozott, szabadulni akart, de kifárasztottam. Szóltam a gyermeknek:

— Né, haza kellene vidd a nagy halat.

— Nem bírom el.

— Húzni fogod a földön — válaszoltam.

Megtanítottam, hogy kell a kopoltyújánál fogva megmarkolni. A hal hossza nem sokkal volt kisebb a gyermek magasságánál.

— Mennyit nyomott a mérlegen?

— Két kiló harminc dekát. Ráadásul pedig ott volt még — csodálni valónak — a hal ezüst-szépsége.

Ez a sors

Székelyudvarhelyen dolgoztam villanyszerelőként — mondja szomszéd Misi —, a cég megbízott a villámhárító felszerelésével. Fönt a tetőn dolgoztam, magasan. Egyszer hallom, kiáltanak. Lepillantottam a földre, integették, hogy szálljak le.

— Mért szálljak le?

A hivatalból a nő ott volt már, muszáj volt leereszkednem.

— Szomorú hírt kell közölnöm, haláleset történt.

Anyámra, apámra gondoltam, mert betegeskedtek.

— Az apósa hunyt el hirtelen.

— Nem létezik — mondtam —, az este már előkészítette a kapát, a villát, hogy ma késő délután ketten kukoricát vetünk.

— Ez a sors — mondta a hivatalnoknő.

Nem megyek a rendőrségre

— Kovács elvtárs, az erdész — két szaktársával — bejött az udvaromra. Fél lábával rálépett a frissen vágott farönkre.

— Ez lopott tűzifa — mondta —, mikor hozták?

— Ma hajnalban.

— Jöjjön, menjünk a rendőrségre. Már jelentve van, hogy lopott fával kereskedik.
 — Nem megyek a rendőrségre, szó sincs róla.
 A három erdész összenézett.
 — Adott-e papírt, akitől vásárolta?
 A szobából kihoztam a papírt. Kiderült, hivatalos igazolásom van.
 — Na, ennek öröme hozzon egy liter bort — mondta Kovács elvtárs.
 — Nem hozok — válaszoltam —, nem ihatunk. Maga rendőrséggel fenyegetőzött. Bor nincs.

Toros pálinka

A nyolcvankilenc éves Mátyus Mihálynénak állatmesés könyvet dedikáltam, kilenc „történet” tőle való. Négy-öt meséjét föl is olvastam.
 — Ugye, milyen szépek! — mondta.
 Felugrott ültéből, belépett az oldalszobába.
 — Finom házi pálinkával kínálom meg a tanár urat, mégpedig „toros pálinkával.”
 — Hát kinek volt mostanában tora?
 — Senkinek. Ez az én toromra való pálinka. Így segítem meg — jó előre — a családomat, az utódokat. Összehoztam a temetésre való pénzt is, a takarékpénztárban van. Jöhet a halál, nem félek a kaszájától.

Pláne

Vasárnap reggel van, a tehéncorda kivonult a legelőre, seprem a kapu elejét. Fölfedezem: használt nejlontasakok garmadája van a sáncban. Beugrom, magamhoz „ölelem” a nejlonokat, s már kint is vagyok a sánc martján. Épp akkor ér oda Orbán Jani barátom, volt tanítványom.
 — Nincs baj még, tanár úr — azt mondja —, a derekadra ne panaszkodj.
 — Ezt mire mondod, Jani?
 — Arra mondom, hogy nyugdíjas létedre — fürgén — beereszkdélt a sáncba. De a pláne most következik: ugyanolyan fürgén ki is másztál belőle.

Mari néni öt banisa

Mari néni bevásárolt a boltban, megkapta a visszajáró pénzt, de az egyik öt banisát elejtette. Hallatszott, ahogy a pénz gurult a földön.
 Mari néni letette a csomagját, s hozzáfogott a kereséshez: benyúlt a pult alá, a kezével kiséperte a port, aztán a zöldséges ládákat kezdte félrehúzogatni. Megszólalt az elárusítónő:
 — Maga csak keresse, Mari néni drága, az öt banisát, este kilenc óráig nyitva van az üzletünk...
 Aztán az öt banis csak egy hét múlva került elő: a pult hátsó lábának volt nekidőlve.

— Na, megvan az öt banis — mondta az elárusítónő —, Mari néni nem szégyenedik meg.

Te Rózsi, hol a fuszulyka?

Madaras Gyuri mesélte:

— Ida ángyóm elküldte a leányát, Rózsit, hogy vermelje el a fuszulykát. A birtok messze volt, Megye Cseréje mellett. Már be volt húzatva kukoricával. A helyszínen volt egy kétágú odús fa, az odúba Rózsi beleöntötte a liternyi fuszulykát.

Aztán jött az első kapálás, de fuszulyka nem volt sehol.

Második kapáláskor a kukorica már térdig ért, s nincs sehol fuszulyka. Délben hozzáfogtak falatozni, pontosan a kétágú fánál telepedtek le. Ida ángyóm hátradőlt, s meglátta, hogy az odúból nyúlnak ki a fuszulykaszárak, itt-ott fel voltak tekeredve a fa ágaira.

— Hallod-e, Rózsi, te az odúba öntöted a fuszulykát.

— Igen, itt a határban egyedül voltam, s féltem. Erősen féltem a vadaktól. Nem vermeltem el a fuszulykát.

Nem vallunk szégyent

— Gyermekkoromban még élt Kibéden, Falu szorosában, Lajos bácsi — meséli Dósa Béla —, nagy állattartó gazda volt, bivalyai voltak. Magyarázta, hogy a bivalytej nagyon tápláló, nagy a zsírtartalma.

Egyszer épp náluk voltam, a felesége felfőzte a tejet, s a lábost rátette az asztalra. Mikor kezdett kihűlni, a tej föle kezdett megvastagodni.

— Nézd meg — mondta Lajos bácsi —, a tejföl most megbír hét kicsi kávéskanalat.

Mindjárt előkerültek a kanalak, s Lajos bácsi szép alaposan rárakosgatta őket a tejföldre.

— Ilyen bivalytejjel nem vallunk szégyent — mondta nevetve.

Jajok nélkül

Ádám megérkezett a messzi városba, lánya családjához.

— Jaj, édesapám, mért nem telefonált, hogy várjuk az állomáson?

— Meglepetésnek szántam a látogatásomat.

Gyors asztalterítés, alapos kézmosás — asztalba ült a család.

— Lányom, egy pohár pálinkát is kérek, járja át a fásult belső részemet.

Már étkezés közben megkezdődött a szobák, a berendezés „lettárba” vétele.

— Nagyon kényelmesen vagytok — mondta Ádám —, adjatok hálát az Istennek a jótéteményért. Itt meghalni is érdekesebb, mint máshol.

Étkezés után Ádám ágynak dőlt, kényelmesen kinyújtózkodott. Elaludt. Bealudt a halálba. Jajok nélkül távozott el.

Kamatos világ

Találkozik két szomszédfalusi menyecske:

— Hallod-e, a mi falunkból való szépséges Szilviánk a községetekbe ment férjhez, s most hazajött. Ott hagyta az urát. Hozta magával a kicsi gyermeket.

— Jaj, nem tudjuk, hogy mi történt. Pedig olyan jól indultak, ugye, ketten házat is vásároltak. Nézetkülönbség már akkor adódott, mert a bankból vettek fel kölcsönpénzt: az egyik nem akart a bankokkal foglalkozni, a másik meg akart. Aztán huszonöt évre kötötték meg a szerződést. Öt év letelt belőle, hátra van még húsz. Ó, a mai szigorú kamatos világ: jobb, ha nem beszélünk róla.

A gyermekek rám köszöntek

Orbán Márton barátomat régóta foglalkoztatja, hogy a mai iskolás gyermekek nem köszönnek az utcán. Ma délelőtt másként beszélt:

— Képzeld el, az iskolások nagy csoportja ment valahová, s a gyermekek rám köszöntek. Csak a két legelső és a két legutolsó nem köszönt. Mit szólsz hozzá?

Ismervén a barátom „tréfamester-hajlamait”, hamar rájöttem a dolog nyitjára. Mondtam mindjárt:

— A két legelső és a két legutolsó nem iskolás lehetett, hanem tanerő.

— Eltaláltad — válaszolt Márton, s ízesen fölkacagott.

Jószívűek maradtunk

A piactéren ismerős arcot láttam.

— Ó, te vagy, Annuska? Ötven éve, hogy nem láttalak. Együtt dolgoztunk az erdőszentgyörgyi líceumnál. Mit árulsz?

— Ruhaféléket, párnahuzatokat.

— Na — mondom —, épp párnahuzatot keresek, itt a pénztárcámban a méret, kettőt is vennék.

A vásár hamar megesett. A két párnahuzatért Annuska csak öt lejt fogadott el.

— Miben viszed el?

— A kezemben, közel lakom.

— Állj meg — azt mondja —, megajándékozlak egy pungával (erszénnyel), tedd abba belé.

Hazafelé menet azon töprengtem, mivel háláljam meg ezt a jószívűséget? Igen, pár napja jelent meg a népmondás könyvem, példányt dedikáltam.

— Ó, te tanár úr — mondta Annuska —, nagy meglepetés a dedikált kötet, nagyon köszönöm. Elmondhatom: ötven év után is mind a ketten jószívűek maradtunk.
